

(Sven Elof Kristiansson, Sananen alkuopetuskomitean mietinnöstä. *Vapaa ajatus* 4/1910, 53–54.

Julkaistu uudelleen kokoelmassa *Siveysoppi ja uskonnonopetus. Katsomus-, koulutus- ja kulttuuripoliittinen kiista 1900-luvun alussa*. Toim. Tuukka Tomperi. *Filosofia.fi*, Eurooppalaisen filosofian seura ry, Tampere 2013. <<http://filosofia.fi/siveysoppi>>

S. E. Kristiansson

Sananen alkuopetuskomitean mietinnöstä.

Erinomaisen kuvaavana esimerkkinä siitä, minkälainen käsitys meidän sivistyneellä yläluokallamme on uskonnonopetuksen tarkotuksesta rahvaan kouluissa ja kirkosta ylimalkaan, mainittakoon tässä Alkuopetuskomitean mietintö v. 1909 valtiopäivillä. Tämä lausunto kuuluu: Ylemmissä piireissä saatetaan uskonnon ulkonaisesti sivistävää merkitystä korvata tieteellä, taiteella ja hienostuneella seuraelämällä, mutta kansan alemmat kerrokset, jotka useimmiten ovat riippuvaisia uskonnon ihmistyttävästä vaikutuksesta, jäisivät raaistumiselle alttiiksi, jos nim. uskonnonopetus poistettaisiin kouluista.

Se tahtoo sanoa, että rahvas, joka on jo enemmän kuin puolentuhatta vuotta nauttinut tätä „uskonnon ihmistyttävää vaikutusta“, on siitä huolimatta, tämän komitean herrojen mielestä, siinä määrin epäluotettava, että pelätään heidän jäävän „raaistumiselle alttiiksi“, jos se vapautettaisi tästä hengellisestä kuonokopasta. Minä käytän tätä vähemmän tavallista nimitystä sentähden että tuo lausunto todellakin antaa siihen aihetta. Eri kysymys on, ovatko nämä herrat oikeutetut asiaa tältä kannalta ottamaan. Sen vielä voi ymmärtää, ja osiksi hyväksyäkin, että ihmiset, jotka itse ovat uskovaisia, tahtoisivat velvottaa muitakin lähimmäisiään samallaisiin harrastuksiin. Mutta arveluttavalta tuntuu, voidaanko sellaiselle velvottamiselle antaa siveellistä tunnustusta, kun velvottajina esiintyvät henkilöt, jotka omasta puolestaan uskovat enemmän tieteen, taiteen ja sivistyneen seuraelämän kuin uskonnonopetuksen merkitykseen.

Tämä lausunto antaa meille oikeuden päättää, että sen tekijät pitävät tiedettä, taidetta ja hienostunutta seuraelämää riittävänä siveellisyyden edellytyksenä ja uskontoa metafysisenä otaksumana, jonka kukin ihminen, tai useammat ihmiset yhdessä muodostavat itselleen niistä olemisen kysymyksistä, joihin ihmisjärki ei anna tyydyttävää vastausta, mutta joita meidän mieleemme pyrkii ratkaisemaan. Ja jos mitä, niin juuri tällaista käsitystä on pidettävä valistuneena. Minä puolestani annan sille täydellisen tunnustuksen. Mutta puhuessaan „kansan alemmista kerroksista“ nämä herrat osottavat vähemmän valistunutta mieltä. Tarkotus saattaa kyllä olla hyvä, eikä ainoastaan herroihin itseensä, mutta vieläpä noihin n.s. alempiin kerroksiinkin nähden. Kun me varustamme koiramme kuonokopalla, teemme me sen sekä koirien itsensä että myöskin oman turvallisuutemme tähden. Siitä ei ole epäilemistäkään.

Saattaa olla että olen erehtynyt, mutta niin minusta näyttää, ja sellaisen vaikutuksen tuo mietintö minuun tekee, että nämä herrat lausunnon tekijät ymmärtävät uskon-

53

nolla, mikäli on kysymys näistä monasti mainituista „alemmista kerroksista“, s.t.s. rahvaasta, jonkillaista poliisijärjestystä. Ja kukapa tahtoi kiistellä siitä, etteikö hengellinen poliisilaitos olisi kaikin puolin mukavampi ja siistimpi kuin aseellinen poliisi, jos se nim. todellakin toimisi niin tehokkaasti, että kaikki se, mihin nyt poliisilaitosta tarvitaan jäisi tapahtumatta. Jos nämä alemmat kerrokset saataisiin pappien johdolla veisaamaan kiitosvirsiä taivaalle siitä, että heidän tilansa on sellainen kuin se on, niin olisi sen kautta todellakin paljo voitettu, mitä rauhaan ja järjestykseen tulee. Siltä kannalta katsoen on todellakin valitettavaa, että kansa ei ota enää oikein uskoakseen, että jumala on luonut erikoiset ihmiset rikkaiksi ja toiset köyhiksi ja että köyhyys on pikemminkin onni kuin onnettomuus. Nämä alemmat kerrokset eivät enää pidä suurimpana maallisenä onnena sellaista tilaa, missä ihminen ei voi tulla mihinkään yhteyteen tieteen, taiteen taikka hienostuneen seuraelämän kanssa, joita hänen on yhtä helppo välttää kuin kerjäläisen ylellisyyttä.

Nämä seikat ne näyttävät olleen komitean jäsenten sydämellä, puolustaessaan pakollista uskonnonopetusta kouluissa, sillä ei ole uskottavaa — eivätkä he itsekään ole sanallakaan siihen viitanneet — että nimittäin näitten alempain kerrosten sielun autuus olisi heitä mitenkään huolestuttanut.

Kysymys on nyt vaan siitä, voiko mikään uskonto, alentumatta erinäisten maallisten pyyteitten kehnoksi kätyriksi, opettaa kohtaloon tyytymistä ja nöyrää alistumista ihmisille, joille tehdään ilmeistä vääryyttä — ei jumalan, vaan toisten ihmisten toimesta? Voiko mikään kirkko, julistautumatta edistyksen viholliseksi, opettaa köyhien ihmisten lapsille, että heidän jumalansa tahtoo yhä edelleen, kunnes hän toisin päättää, ehkä ijankaikkisesti, voimassapidettäväksi sellaista yhteiskuntajärjestystä ja sellaisia lakeja, joihin muutamien ihmisten suuri rikkaus ja toisten suuri köyhyys perustuu? Mahtaako puheenaoleva komitea todellakin tarkoittaa tähän tapaan, pannessaan painoa uskonnonopetuksen „ihmistyttävään vaikutukseen?“

Yhteiskuntatalouden kannalta katsottuna komitean ehdotusta on pidettävä täysin viisaana ja onnistuneena, sillä yhteiskunnalle epäilemättä tulee *huokeammaksi* ja mukavammaksi uskonopillinen kuin tieteellinen rahvaanopetus. Onhan Mooseksen teoria maailman luomisesta ja ihmiskunnasta moninverroin yksinkertaisempi ja helpommin opittava kuin näitten samojen asioiden tieteelliset selitykset, jonka lisäksi se on perinpohjainen, tyhjentävä, ratkaisten kertakaikkiaan koko tietämisen kysymyksen. Ja komitean herrat jäsenet kai arvelevat, että koska rahvaan on niin paljo helpompi käsittää ja sulattaa esim. Josuan tähtitiedettä kuin nykyaikaista tieteellistä, niin ei siltä ole tätä etua kiellettävä, vaan päinvastoin yhä edelleen opetettava alempain kerrosten lapsille, että avaruudessa ja meidän maapallollamme eivät vallitse muuttumattomat, järkähtämättömät luonnonlait, vaan että me ihmiset, jos haluamme, ja jos saamme jumalan liittolaisksemme, voimme muuttaa näitä lakeja aina sen mukaan kuin me yhdessä jumalan kanssa kulloinkin parhaaksi katsomme. Onhan se todellakin „kansantajuista“, kuten sanotaan. Ja se mikä kerran on kansantajuista on

siis myöskin sopivinta kansalle, vallankin kun ihminen voi vallan hyvin tulla toimeen näilläkin tiedoilla, sanotaanpa taivaaseen pääsynkin olevan sitä helpomman mitä vähemmän ihmistä tiedot painavat. Niin että jos komitea todellakin on asian tältä kannalta ottanut, emme me siinä tapauksessa pysty heitä moittimaan. Vaikka toiselta puolelta meidän täytyy tehdä se huomautus, että näillä n.k. alemmilla kerroksilla on kieltämätön oikeus *itse päättää, mitä heidän lapsilleen opetetaan*. En tiedä, mutta tuntuu siltä että tuon komitean jäsenet eivät ole olleet n.k. alempien kerrosten väkeä, ei ainakaan enemmistö heistä, niin kummalliselta kun se kuuluukin. Sillä jos niin olisi ollut, ei tuossa yllämainitussa mietinnössä olisi voitu puhua sellaisella asiantuntemuksella tieteen, taiteen ja hienostuneen seuraelämän siveellistyttävistä vaikutuksista kuin siinä nyt niistä asioista puhutaan, asioista, jotka ovat vallan outoja n.k. alemmille kerroksille.

S. E. K.